

Дивосвіт Південної Пальміри

Одеса – перлина біля моря. Оспівана видатними майстрами літератури, вона завжди надихає художників, поетів, музикантів на створення шедеврів світової культури. А весела вдача одеситів і яскраві традиції здобули Південній Пальмірі світову славу столиці гумору.

«Одесса очень скверный город», – писав про рідне місто Ісаак Бабель. Але вже за декілька рядків зізнався, що це місто, «в котром легко жить, в котром ясно жить». Чому?

Головний скарб – люди

На думку «майстрів пера», дух свободи пронизав тут кожен куточок. Тому не випадково, що саме в цьому місті виростили, знайшли свою долю та стали його патріотами народжені в Італії іспанець Де Рібас, французи Рішельє і Ланжерон, росіянин Воронцов, тисячі й тисячі інших людей, які, незважаючи на своє коріння, релігійні погляди, назавжди стали історією в пам'яті нащадків.

Отже, найперше і найголовніше диво Південної Пальміри – це одесити, відомі всьому світу, веселі, темпераментні, шумні, балакучі, кмітливі.

Саме в Одесі народилися й розпочали свою діяльність геній ракетно-космічної техніки Валентин Глушко, учений-астрофізик зі світовим ім'ям Георгій Гамов, основоположник радянської космонавти-

ки Сергій Корольов, винахідник сучасної електrolампи Василь Дідріхсон, чиї розробки згодом використовував американець Едісон, знаменитий письменник і філософ Володимир Жаботинський, видатний письменник Ісаак Бабель, знаний скрипаль Давид Ойстрах і великий піаніст Еміль Гігельс, чудові поети Едуард Багрицький, Анна Ахматова і Віра Інбер і, звичайно, «головний одеський консул у Москві» неповторний Леонід Утьосов, музикант і співак. А як не згадати, що сьогодні у всьому російськомовному світі Одесу гідно представляє «живий класик», як з любов'ю називаємо ми цю людину, Михайло Жванецький?! Цей список ще довго можна продовжувати...

Один із найкрасивіших театрів світу

Хтось Одесу любить за тепле літнє море, хтось – за привітність городян та романтичну красу. Запитайте будь-якого корінного одесита, і він обов'язково зауважить, що батьки – засновники Південної Пальміри були, звичайно, діловими людьми, але й неординарними романтиками, котрі втілили в життя мрію про нове місто на березі Чорного моря, яке нічим не поступається містам європейським. Так-так, як у Пушкіна: «Там все Европой дышит, веет».

Дивовижний скарб Одеси – її оперний театр. Споруджений з місцевого вапняку за проектом віденських архітекторів Ф. Фельнера і Г. Гельмера, одеський театр – тринадцятий за красою у великій європейській колекції палаців Мельпомени. Його будівля у стилі віденського бароко з фасаду увінчана скульптурами героїв грецької міфології, а на фронтоні – погруддями класиків культурної спадщини: Пушкіна, Глінки, Грибоедова, Гоголя. Протягом трьох років зводили Одеський оперний на місці втраченого внаслідок пожежі міського театру. Найкращі архітектори Одеси (Ф. Гонсирівський за участю А. Бернардацці та Ю. Дмитренка) помітно доповнили основний проект іменитих віденських майстрів, до того ж дуже вдало. «Одеський театр найкращий у світі!» – вигукнув Ф. Фельнер, коли приїхав на його відкриття 1 жовтня 1887 року.

Дюк – більш ніж герцог

Візитівкою Одеси також називають краєвид, який утворюють Потьомкінські сходи та пам'ятник Дюку де Рішельє – градоначальнику Одеси й генерал-губернатору Новоросійського краю з 1803 до 1814 року. Цей дивовижний, неповторний за красою ансамбль розташований у центрі знаменитого Приморського бульвару. Пам'ятник Дюку – не просто символ міста, це його талісман. Поряд з ним призначають побачення й зустрічі, загадують бажання...

Знаменитий громадянин Одеси, її перший градоначальник герцог Рішельє належав до знатного роду, засновником якого є відомий кардинал Рішельє – всесильний міністр Людовика XIII. Покинувши Францію під час Великої французької револю-

ції, він емігрував до Росії та 11 років присвятив Одесі, назвавши її «найкращою перлиною в російській короні». В «епоху Воронцова» проект монумента був замовлений одному зі знаменитих російських скульпторів І. Мартосу, авторові пам'ятника Мініну і Пожарському на Красній площі в Москві. Скульптура і горельєфи відлиті у бронзі ливарним майстром В. Єкимовим у Санкт-Петербурзі. Пам'ятник Рішельє урочисто відкрили в квітні 1828 року. Дюк і всі довкола милуються найкрасивішим у місті видом на Потьомкінські сходи й Морський вокзал. Марш із 192 сходинок завдовжки 142 метри та заввишки 24 метри вражає. А якщо дивитися на нього знизу, то в перспективі він видається ще величнішим...

Від гармати до апельсина-рятівника...

Недалеко від будівлі міської ради Одеси є пам'ятник-раритет – гармата, встановлена на честь успішного відбиття нападу англо-французької ескадри на Одесу під час Кримської (Східної) війни 1854–1855 років. Таким із 1904 року і є символ військової звитяги Одеси. А якщо пройти трохи вниз до бульвару Михайла Жванецького, то можна побачити пам'ятник апельсину, що врятував місто. І це не жарт. Скульптурна композиція зображує доленосний момент у житті Одеси, коли імператор Павло I призупинив 1800 року фінансування будівництва міста. Тоді кмітливі одесити відрядили до столиці Петербурга делегацію на кількох підводах, завантажених екзотичними на той час фруктами – трьома тисячами апельсинів з Греції. Подарунок так сподобався Павлу I, що цар виділив 250 тисяч карбованців золотом на будівництво порту й розвиток міста.

Одеські храми – окраса міста

Найбільший серед православних храмів Одеси Спасо-Преображенський кафедральний собор, закладений 1794 року, зазнав чимало руйнацій. Відновлення собору почалося 1996 року, коли під час розкопок виявили вцілілий фундамент храму. Гроші на його відтворення пожертвували жителі Одеси, а також іноземці, які відвідували місто.

Нині Спасо-Преображенський собор є гордістю одеситів, окрасою й однією з головних визначних пам'яток міста. Навколо собору розташований сувенірний ринок, що перекочував сюди з міського саду на Дерибасівській. Довкола й одеські художники демонструють свої роботи.

Євангельсько-лютеранська церква Святого Павла була побудована в 1824 – 1828 роках за проектом знаменитого архітектора Франца Боффо. Проте через 70 років будівля занепадає, і на її місці 1897 року архітектор Г. Шверембрандт звів новий лютеранський храм. Чорна смуга в біографії одеської кірхи почалася 1937 року, коли її закрила комуністична влада, по-варварському знищивши унікальний орган, замовлений колись у Штутгарті, а пастора заарештували й розстріляли.

Тільки в середині 1990-х років руїни кірхи передали лютеранській громаді міста, а згодом почалися реставраційні роботи. Гроші на них збирають усім миром. Великих зусиль до відновлення кірхи докладають члени німецької громади міста «Баварський дім». Гроші надійшли з Німеччини і від одеської мерії. Сума, зібрана на реконструкцію тільки зовнішнього вигляду будівлі, сягнула 6 млн. євро. На базі оновленої кірхи діє Культурно-релігійний баварський центр.

Білгород-Дністровська фортеця

Гостям Південної Пальміри раджу відвідати й унікальну Аккерманську фортецю (поруч із Білгородом-Дністровським. – Авт.), яку 2011 року було визнано одним із чудес України. І не випадково, адже, на думку багатьох дослідників, вона уособлює всю історію Одещини!

Фортеця стоїть на скелястому березі Дністровського лиману на місці Тіри – давньогрецького поліса V–IV ст. до н. е. Укріплення складається з чотирьох частин: цитаделі, або Генуезького замку, північного (гарнізонного), пів-

денного і портового дворів. На рубежі XIV–XV ст. придністровські землі увійшли до складу Молдавського князівства, і місто-фортеця стало називатися Четатя-Алба (Біла фортеця). Попри міцність укріплення 1484 року його захопили турки й дали назву Аккерман (Біла фортеця). Понад 300 років фортеця перебувала під турецьким володарюванням. 1789 року Аккерман перейшов під управління російських військ, а з 1832-го фортеця втратила військово-оборонну функцію.

З початку XX ст. тут здійснюють реставраційні роботи, що дало змогу активно використовувати історико-архітектурний комплекс із культурно-туристичною метою.

Серед численних башт, що збереглися, особливо цікаві вежі Овідія та Пушкіна. На думку істориків, немає підстав стверджувати, що Овідій справді жив у Тірі. Щодо Олександра Пушкіна, то його відвідини Аккерманської фортеці є достеменним фактом. Перебуваючи в Одесі, Пушкін у грудні 1821 року побував в укріпленні, і саме там народився задум поеми-послання «К Овидію». У різний час фортецю відвідували й інші відомі особистості: Леся Українка, Максим Горький, Адам Міцкевич, Іван Нечуй-Левицький...

Про дивовижну Південну Пальміру можна розповісти багато. Але варто все-таки приїхати й побачити все на власні очі, тому що навіть найпромовистіша розповідь не передасть краси «перлини біля моря» – Одеси.

За матеріалами туристичних маршрутів підготував Євген ТИЩУК.
Фото автора.